

A téma az utcán hever!

1. Bevezetés.

A bemutatásra kerülő jó gyakorlat egy kötetlen foglalkozás, ami eszközként és módszerként épülhet be az iskolák pályaorientációs gyakorlatába. A foglalkozás csoportos, tehát közösségi tevékenységet biztosít, akár személyes részvétellel, akár online térben, tetszőleges kommunikációs technikával.

Alkalmas munkahelylátogatások kiváltására, ha hagyományos formában azok nem valósíthatók meg, például járványveszély vagy logisztikai, szervezési okok miatt.

A foglalkozás során arra törekszünk, hogy érvényesüljön az elv, miszerint a tanuló nem tárgya, hanem alanya a pályaorientációnak. Alanya, azaz cselekvő részese.

A tanuló a foglalkozás során szembesülhet azzal is, hogy milyen összetett tevékenység a pályaorientáció, és milyen fontos, hogy sokrétű legyen a pályaválasztási döntés előkészítése.

A foglalkozás tehát segít abban, hogy tanulók előzetes, spontán képet kapjanak a társadalmi munkamegosztásról. Ezt a fogalmat nem mindenki számára kell értelmezni, de az életkori sajátosságok figyelembevételével meg is tehetjük. A cél az, hogy a foglalkozások sokféleségét mutassuk be, azzal a kiegészítő céllal, hogy azok együtt hogyan szolgálják az emberi érdekeket.

1.1. A jó gyakorlat neve:

A téma az utcán hever

vagy az alábbi címmel is alkalmazhatjuk:

„Mindenki szem a láncban”

Mindkét esetben térjünk ki a cím eredetére. Különösen a második címnél, hiszen itt át kell fordítani a jelentést. A kiváló és fontos vers¹ miatt a kifejezéshez negatív tartalom rögzült, a foglalkozások sokaságának, és a mindenki munkája fontos elv megmutatására azonban nagyon alkalmas mondatról van szó. Más pályaorientációs eszközünkben is alkalmazzuk.

2.2. A jó gyakorlat célja

¹ Illyés Gyula

A gyakorlat célja alternatív lehetőség biztosítása a munkahelylátogatások kiváltására, hagyományos vagy online eszközökkel. A munkahelylátogatások fontosak, de sok esetben indokolatlanok, és gyakran csak kényszerű rutinmegoldások. Előzetes érdeklődésfeltárás nélkül kicsi a hatásuk. Gyakran célt tévesztenek, mert a fogadó fél pedagógiai felkészültségének hiánya miatt a tanulók nem azonosulnak a helyzettel, a lehetőséggel.

A tanulók érdeklődése sokkal jobban felkelthető, ha nem kész helyzetbe kerülnek, hanem saját maguk ismerik fel egy foglalkozás fontosságát. A javasolt helyzetben a tanulók választják, gyűjtik a témákat. Ezáltal érdeklődésüket maguk fokozzák, nyitják tovább, és váltanak ki újabb témákat, érdeklődési irányokat.

A pályaorientáció hatékonyságát a tanulói aktivitás szintje határozza meg. Ezzel a gyakorlattal is segíthetjük az aktivitás fokozását.

Kapcsolt cél a kommunikációs készség fokozása is. Egy munkahelylátogatási helyzetben ritkán valósul meg a nyílt, bátor és közvetlen kommunikáció. A munkahelyi fogadó, „tárlatvezető” gyakran használ szakzsargont, ami nehezíti a párbeszédet.

A kommunikációs készség személyenként is változó. Ezért szükséges és lehetséges egy olyan tevékenységforma, ami a tanulókat segíti a pályák és munkavilágáról való gondolkodás nyitására. Ami „csak” egy lépés a foglalkozások világa felé, de minden út egy lépéssel kezdődik. Az itt leírásra kerülő gyakorlat a külső szemlélő szabadságát biztosítja a kommunikációhoz. A kötetlen forma és abból adódó kommunikációs aktivitás nyomán meghatározhatók, azonosíthatók azok a területek, amire érdemes munkahelylátogatást szervezni. Akár távolabbi helyekre is, hiszen főleg kistélepüléseken nagyon korlátozott a látogatható munkahelyek száma.

2.3. Az online és hagyományos eljárásként való alkalmazás

A következő szakasz először a hagyományos eljárást írja le. Ez azért van, mert az online alkalmazás különböző informatikai eszközökkel lehetséges, de a közös tartalmi és eljárási alapot a hagyományos megoldás leírása adja.

Az online alkalmazások közös alapja a cselekvés virtuális térbe, képzelt helyszínre történő helyezése. A virtuális térben történő megvalósítás szinkron és aszinkron módban is lehetséges. Életszerűbb az szinkron módon történő megvalósítás például Zoom-mal. Szerényebb technikai lehetőségek esetén elegendő egy képet küldeni a valóságos helyszínről. A tanulók rövid moderátori, tanári bevezetés után megértik a feladatot. A tanulók aktivitásától függ, hogy egy alkalommal meddig lehet eljutni a témában, de a munka folytatható másik foglalkozáson, vagy egyéni feladatok meghatározásával.

Mindenképpen fontos egy záró összegzés. Ennek célszerű módja, hogy moderátor zárásként elmondja, hogy a sms vagy más írásos módban kapják meg a tanulók a szempontokat az egyéni összegző beszámolóhoz. Ezt úgy is lehet kérni, hogy szülőnek írjanak a foglalkozásról kötött vagy szabad szempont szerint beszámolót, kötött vagy szabad terjedelemben.

A feladatot magyar irodalom tanárral együttműködve is meg lehet határozni, a beszámoló szabadon választott esetleg kötelező irodalmi feladatként is értékelhető.

A többi szükséges információ a tartalmi leírásban megtalálható.

2.4. A jó gyakorlat tartalmi leírása

Az iskolai élet számos alkalmat kínál erre a tevékenységre. Eszköz igénye nincs. A régi mondás szerint a téma az utcán hever. Tehát elég kilépni az utcára, de akár iskola vagy az udvara is elegendő lehetőség. Az iskolából való kilépés előnyét már az első kipróbálás igazolta. Tucatnyi járókelő figyelte hosszabb, rövidebb ideig a foglalkozást az iskola előtti parkban, köztük egy rövid ideig a kisváros polgármestere is. Ez egy passzív kommunikációs helyzet a csoport és a nézelődők között, de a „találkozás” újabb kommunikációs helyzeteket nyit meg. Beszélni fognak róla, szerencsés esetben az érintettek családjában is.

A tevékenység ismertetése során a felsorolt lépések nem kötött sorrendben kerültek felsorolásra, hiszen alapozunk a tanulói aktivitásra. Ezért a moderáló munkát végző tanár cél ismeretében folyamatosan, operatív módon szerkeszti a munkát.

A gyakorlat lényege, hogy az osztály vagy csoport elhelyezkedik egy kevésbé zajos helyen, ahol lehetőleg ülőhelyek is vannak. A tanár elmondja, hogy egy kötetlen foglalkozással a pályaválasztásiról való gondolkodást akarják közösen segíteni. Bejelenti, hogy ma itt az életüket közvetlenül érintő foglalkozások sokaságát akarják feltérképezni.

A foglalkozás vezetését és egy gondolatra, kérdésre alapozza: Például erre: „Hány foglalkozás szükséges ahhoz, hogy a lámpaoszlopok, amik a téren állnak a helyükre kerüljenek?”

- A foglalkozás gyűjtéssel kezdődik. A tanár moderálja a kialakuló beszélgetést.
- A gyűjtés után lehet rendszerezni a foglalkozásokat pályakörökbe.
- Fel lehet vázolni egy tervet, ami az igény megjelenésétől (kell a világítás, mert...) az átadásig (nagyobb tárgy, létesítmény esetén avatásig) szükséges.
- A folyamat lépéseire hozzá lehet rendelni az összegyűjtött foglalkozásokat
- Ügyeljünk rá, hogy nem csak tárgyakat létrehozó, gyártó, kivitelező foglalkozások vannak, hanem tervezés, engedélyezés és más hasonló tevékenységek is.
- Javasolt a feladat felosztása kisebb csoportokra. Például az egyes helyhez, esethez kapcsolódó pályakörök érintettségével, jellemző tevékenységeivel más csoport foglalkozhat, egymástól függetlenül. A tanár koordinálja a csoportok tevékenységét.
- Ne maradjon ki a kérdés, hogy környéken melyik foglalkozásokban van munkalehetőség.
- Valószínű, hogy egy óra nem elég a foglalkozás teljes megvalósítására. Ilyenkor úgy zárjuk le, hogy biztos kezdőpontot, résztémát jelöljünk meg a folytatáshoz. Ilyen esetben jelöljünk témákat az otthoni gyűjtéshez, tájékozódáshoz.

- Válasszunk ki a gyűjtésből egy-egy foglalkozást, és vizsgáljuk meg, beszéljünk arról, hogy miért népszerű vagy éppen miért került az a foglalkozás.
- Beszéljünk az egyes foglalkozások munkakörülményeiről is.
- Gyűjtsük össze (közösen!), hogy a foglalkozás milyen pályaválasztással kapcsolatos további teendőkre, lehetőségekre, igényekre hívta fel a figyelmet!
- Az összegzés mindig a foglalkozások fontosságára koncentráljon. Mindegyikre szükség van! Az összegzésbe alkalmanként vegyünk be egyet-egyét az alábbi fontos információk közül:
- A tanulók által elérhető tanácsadási lehetőségeket, külön a helyben elérhetőket (iskola, település), egyében elérhetőket, az online lehetőségeket.
- Hívjuk fel a figyelmet az online lehetőségek veszélyeire is!
- Hívjuk a fel figyelmet arra, hogy a pályaorientáció egy hosszú folyamat, amihez minden évben tartoznak feladatok és lehetőségek is.

2.5. A jó gyakorlat újszerűsége

A jó gyakorlat újszerűsége első sorban az alábbiakban áll:

- A hagyományos és nagy előkészítést igénylő munkahelylátogatások helyett kínál alternatív lehetőséget.
- A tanulói aktivitásra alapoz, szemben a gyakran tétlen, csak szemlélődést biztosító eseményekkel szemben.
- A foglalkozásokat egymással való kapcsolatban tárja fel, tudományos kifejezések használata nélkül, közvetve megmutatva a társadalmi munkamegosztást.
- Nem igényel azonos érdeklődési tanulókból álló csoportot. A hasonló érdeklődés hiánya általában rontja a munkahelylátogatások eredményességét

- Nem igényel előkészítést. Szemben a hagyományos munkahelylátogatásokkal, amikre általában jellemző az előkészítetlenség. Ilyen hiányosságok például a tanulócsoportok felkészítésének elmaradása, a szempontok tisztázása, a megszerzhető ismeretekre történő módszeres felkészítés. A fogadó féllel való egyeztetés az igényekről, a módszerekről, a célokról.
- A foglalkozásra való felkészülés a pedagógustól nem igényel tárgyi felkészülést, csak a forgatókönyvre, a foglalkozás vezetésre vonatkozóan van szüksége rövid áttekintésre.
- Egy ilyen jellegű foglalkozás mentes minden befolyásolási szándéktól, rejtett toborzási technikáktól.
- Az előzetes helyszínválasztás lehetővé teszi, hogy a foglalkozáshoz olyan időpontot válasszunk, ami fokozottan is lehetővé teszi a munka világában zajló dinamika érzékeltetését.

2.6. A jó gyakorlat eredményessége, problémamegoldása

Falus András professzor² szerint a foglalkozás a legkomolyabb tevékenység, amit az ember valaha művelt.

A foglalkozás az a módszer, amiben a totalitás elve leginkább megvalósítható. A pályaorientáció pedig csak totális célokat tűzhet ki, hiszen az egész embert szolgálja, nem részképességet fejleszt. Ezért nem is nélkülözheti a kötetlen foglalkozást, mint módszert. Bátran állíthatjuk, hogy a foglalkozás az a módszer, amely egyszerre alkalmas nem csupán a társadalmi munkamegosztás alapvető sémáinak a képességstruktúrához való illesztésére, hanem a munka világában zajló dinamikának az érzékeltetése is.

Ezért kell kritikus szemmel nézni azt a pályaorientációs szemléletet és gyakorlatokat, amik szinte *kizárólag vagy elsősorban a pályák tartalmi megismertetésével akarják befolyásolni a tanulók pályaválasztását. Az első kerettanterv még konkrét tevékenységformákat írt elő az ember-pálya megfelelés feltárására és megerősítésére. A foglalkozás, mint tevékenységforma*

² Falus András Széchenyi-díjas magyar immunológus, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja

ebben a dokumentumban kapta a legnagyobb hangsúlyt. Ez a később kevésbé szerencsésen alakult.

Az itt leírt tevékenység fajtát sokan tartják gyerekesnek, játéknak, komolytalannak. Ugyanakkor tudni kell, hogy „minden erkölcsi tudatban, amely elismeri az igazságot és a kegyelmet, örökre feloldódik a mindvégig megoldhatatlan játék-komolyság kérdés.”³

A foglalkozás az a módszer, amiben a totalitás elve leginkább megvalósítható, a pályaorientáció pedig csak totális célokat tűzhet ki, hiszen az egész embert szolgálja, nem részképességet fejleszt. Ezért nem is nélkülözheti a foglalkozást, mint módszert. Bátran állíthatjuk, hogy a foglalkozás az a módszer, amely egyszerre alkalmas nem csupán a társadalmi munkamegosztás alapvető sémáinak a képességstruktúrához való illesztésére, hanem a munka világában zajló dinamikának az érzékeltetése is.

2.7. A jó gyakorlat alkalmazási feltételei

Itt nem jogi, tanügyigazgatási kérdések merülnek fel, hanem első sorban pedagógiai és együttműködési megfontolások. Ajánlott az iskolai munkatervben is rögzíteni, sőt a pedagógiai programban is célszerű a pályaorientációs eszköztárba felvenni.

A foglalkozást 6. évfolyamtól ajánljuk, de más foglalkozásvezetési eszközökkel akár 4. évfolyamtól is alkalmazható.

A jó gyakorlatot a pedagógiai szakszolgálatok is eredményesen alkalmazhatják, első sorban arra, hogy ilyen csoportos foglalkozásokkal készítsék a tanulókat egyéni tanácsadásra.

3. Erőforrásigény/ Tárgyi és személyi feltételek

A jó gyakorlat nem igényel szakirányú felkészülést. A foglalkozásvezetésre való felkészültség elegendő. A frontális osztálymunkán túli minden tapasztalt segíti az eredményes alkalmazást.

³ Johan Huizinga holland kultúrtörténész

Tárgyi feltételek nincsenek. A helyszínek mindenhol adottak. A kiválasztást csak biztonsági szempontok korlátozzák. Az iskolán belüli vagy azon kívüli, például közterületen való foglalkozás a biztonsági feltételek fokozott áttekintését, meglétének ellenőrzését igényli.

4. Emlékeztetőül

A pályaorientáció ugyan önálló pedagógiai szakterület, külön szakképesítést igénylő szak, de mivel a pályaorientáció közösségi feladattal és felelősséggel is jár, szükség van bármelyik pedagógus által eredményesen alkalmazható eszközökre, módszerekre. Ilyeneket kínáljuk ezt a gyakorlatot is.

Fontosabb minden tartalomra való visszautalásnál arra emlékeztetni, hogy a pályaorientáció folyamat. Egy-egy alkalom, esemény, mérés nem helyettesítheti az egészet. Azok is csak egy szemet jelentenek a láncban, mint a szakmák a társadalmi munkamegosztásban.